

זעומקו של מקרא

דברי עומק
בפרשת השבוע ובמועדים

נצבים וילך
התשפ"ו

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא נצבים וילך

והן חוזרין לנהר אש שיצאו ממנו ושוב
האלהים מסדשן ומחזירן כשם שהיו
בראשונה, שנאמר **תְּדַשִּׁים** לְבָקָרִים,
כִּי יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּקְעִין בַּעֲוֹנוֹת מִיָּצָר
הָרַע שֵׁשׁ בְּגוֹפּוֹ, וְחֹזְרִין בְּתִשְׁבּוּבָה,
וְהָאֱלֹהִים בְּכָל שָׁנָה סוֹלֵם לַעֲוֹנוֹתֵיהֶם
וּמַחְדֵּשׁ לָפָם לִירְאָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וְנִתְתִּי
לָכֶם **לֵב תָּדַשׁ**. עכ"ל המדרש.

ואשר על כן, לעומקו של מקרא,
תרמוזו הפרשה לתפילת העמידה.
וידייק ברש"י באומרו מלמד ש**כִּנְסָם**
לפני הקב"ה ואין התפילה נשמעת אלא
בבית הכנסת, [ברכות ו:]: וכדאמר ר'
אליעזר לתלמידיו [ברכות כח:]:
וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם
עומדים.

וכן מצינו בתפילת חנה שאמרה לעלי
הכהן אני האשה ה**נִצָּבָת** עמכה בזה.
ומבואר במסכת ברכות [לא:]: **שהיתה**
מתפללת תפילת העמידה.

ואשר על כן תדרש הפרשה כמין
חומר:

אתם נצבים העומדים בתפילה. **אתם**
לרבות שלוחכם, הוא הרמז לשליח
צבור.

נצבים היום

אתם נצבים היום כלכם לפני יהו'ה
אלהיכם ראשיכם שבטיכם
זקניכם ושטריכם כל איש ישראל:
טפכם נשיכם וגרף אשר בקרב
מתגיד מחטב עציד עד שאב
מימיו.
(כט, ט'-י')

על דרך הפשט פירש רש"י מלמד
שכנסם משה לפני הקב"ה ביום מותו
להכניסם בברית.

ועל דרך הדרש מובא במדרש
רבה (שמות, פרשה טו, ו') שְׁדַמָּה
הקדוש ברוך הוא אֶת יִשְׂרָאֵל
למלאכים, בעת התפילה, במלאכים
נאמר שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ,
ובישראל נאמר **אתם נצבים היום**.
המלאכים אומרים בכל יום: קדוש
קדוש קדוש, וישראל אומרים: **אלהי**
אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב.
המלאכים נקראו אש, דְּכָתִיב מִשְׁרְתִּיו
אש להט, וישראל כמו כן, דְּכָתִיב וְהָיָה
בית יעקב אש. המלאכים מתחדשין
בכל יום ומקלסין להקדוש ברוך הוא

לעומקו של מקרא נצבים וילך

זַקְנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם פירש רש"י **החשוב**
חשוב קודם. ולפי זה יובן מדוע הזכיר
הכתוב **טַפְּכֶם** לפני **נְשֵׁיכֶם**, כי **החשוב**
חשוב קודם. שאין העולם מתקיים אלא
בשביל הבל תינוקות של בית רבן.
[שבת קיט:]

והזכיר עוד הכתוב **מַחֲטָב עֲצִידָה** **עַד**
שָׁאֵב מִיָּמֶיהָ, שלעתים התפילה היא
עבודה מפרכת כחוטבי עצים, שצריך
לזמר בה עריצים. ולכן אמר **מַחֲטָב**
עֲצִידָה. ולעתים התפילה היא **נעימה**
ועריבה, כגון בהלל והודאה, וכשאיבת
מים בששון, ואשר על כן הזכיר הכתוב
עַד שָׁאֵב מִיָּמֶיהָ. כדפירש רש"י
בברכות [י:]: **במקום רנה**. בבהכ"נ
ששם אומרים הצבור **שירות**
ותשבחות בנעימת קול ערב.

לְעֶבְרָךְ בְּבִרְיַת ה' אֱלֹקֶיךָ וּבְאֵלֶיךָ
אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ פָּתַח עֵינֶיךָ הַיּוֹם.
כאן רמז הכתוב שתפילת רבים
אינה חוזרת ריקם, וכדאמר רב יהודה
[מגילה י"ז]: **ברית כרותה לי"ג מדות**
שאינן חוזרות ריקם.

כַּאֲשֶׁר דָּבַר-לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְ
לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לִיִּצְחָק וְלִיעֲקֹב:

הַיּוֹם, שכל יום ויום תפילתו שלו. שאם
עבר זמנו בטל קרבנו.

או כלך לדרך זו שכוונתו להיום
המיוחד לתפילה הוא **ראש השנה**, שבו
כולם עומדים לדין ועוברים לפניו כבני
מרון. וכרש"י באיוב א, ו': **ויהי היום**.
אותו יום שהיה **ראש השנה**.

לכן נאמר **כְּלָכֶם**. וכן תרמוז המלה
כְּלָכֶם לתפילה בצבור, שכולם מכונסים
בה יחדיו. **לפני ה' אֱלֹהֵיכֶם** כדאמר
להו ר' אליעזר לתלמידיו **וכשאתם**
מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים
ופירש רש"י שם, **כדי שתתפללו**
ביראה ובכוונה.

רְאֵשֵׁיכֶם וְשִׁטְיֵיכֶם זַקְנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם
כָּל אִישׁ יִשְׁרָאֵל, טַפְּכֶם וְנְשֵׁיכֶם וגו'
שחובת התפילה חלה על כולם, כי
היא בקשת רחמים. והחיוב לבקש
רחמים הוא לא רק על הגוף, אלא גם
על הצלת הנשמה, שהרי הנשמה היא
שמתפללת, ומבקשת גם על עצמה,
שתשוב בבוא העת לבוראה בטהרה.
ולזה אמר הכתוב **וְגִרְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּ**
מִחֲנֶיךָ, שֶׁזֶה יורה על הנשמה
המתגוררת בתוכך.

לעומקו של מקרא נצבים וילך

למטה. **קדיש** על ארעא עובד גבורתה, קדוש לתתא, הוא כנגד גבורה, וכנגד זה אומרים אלהי יצחק, שבזכות יצחק נעשים גבורות ה' בהשגחתו ית' בארץ. **קדיש** לעלם ולעלמי עלמא, הוא קדוש באמצעייתא, והוא כנגד תפארת, וכנגד זה אומרים אלהי יעקב, שבזכות יעקב שהוא התפארת מקושר העולם למטה עם העולם העליון דרך כל העולמות.

וכן **מלכותא דארעא** מקושרת עם כתר עליון דאצילות דרך כל הספירות. והוא **סולם יעקב המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה**, הוא הבריה התיכון שבאבות המקשר בין הגבורה והחסד, והוא צירופם והמשכם ונקרא תפארת המקשרת את כל העולמות להיות אחד.

היא תפילת העמידה המקשרת כל העולמות להיות אחד.



ולא אתכם לבדכם וגו', ואת אשר איננו פה עמנו היום. כאן ירמוז הכתוב על החיוב להתפלל גם על הנשמות אשר כבר אינם פה עמנו היום (כט, יג').

כאן ירמוז לג' ראשונות שהן ג' אבות, וכן לברכה ראשונה שנאמר בה אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב.

ובשימת לב להמדרש הנ"ל, המלאכים אומרים בכל יום: **קדוש קדוש קדוש, וישתאל אומרים: אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב.**

זה לעומת זה. כנגד ג' פעמים קדוש, אומרים בני ישראל ג' אבות.

ולעומקו של מקרא יש לומר בעניין מדרש זה, כפי שמובא בתפילת ובא לציון גואל, התרגום של ק'ק', ומקבלין דין מן דין ואמרין **קדיש** בשמי מרומא עלאה בית שכינתה, **קדיש** על ארעא עובד גבורתה, **קדיש** לעלם ולעלמי עלמא, וכן כפי שמובא בזה"ק בשלח נב עמ' א' קדוש לעילא. קדוש באמצעייתא. קדוש לתתא. קדוש חסד. קדוש גבורה. קדוש תפארת,

ואשר על כן יאמר: קדיש בשמי מרומא עלאה בית שכינתה הוא קדוש לעילא, הוא כנגד חסד, וכנגד זה אומרים אלהי אברהם. שבזכות אברהם אבינו מושפעים החסדים מלמעלה

לעומקו של מקרא נצבים וילך

יבואו אל ביתו להללו ולשבחו בפה
אשר ברא להם לכבודו. ויהיו גם הם פה
עִמָּנוּ הַיּוֹם.

~~~~~

**כִּי אַתֶּם יֹדְעֵתֶם אֶת אֲשֶׁר יֵשְׁבֵנוּ  
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ  
בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם (כט, טו').**

יש ליתן טעם בכפילות ובחזרה על  
הדברים. **אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ, אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם.**  
וכן מה היא הידיעה אשר אמר **כִּי אַתֶּם  
יֹדְעֵתֶם.**

**ולעומקו של מקרא** יש לומר, **אֲשֶׁר  
עֲבַרְנוּ** כוונתו ברגלינו, **אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם**  
כוונתו על דברי תורה, **כִּי אַתֶּם יֹדְעֵתֶם**  
את מ"ט שערי טומאה שבמצרים אשר  
יצאתם מהם, ואשר עברתם שם על כל  
דברי התורה הזאת והתחזקתם  
ונהייתם לעם, ואשר עברתם מחיי  
טומאה לחיי טהרה.

ולכן אמר [כט, יז] **פֶּן-יֵשׁ בְּכֶם שָׁרֵשׁ  
פְּהָה רָאשׁ וְלַעֲנָה. ובאומרו ראש  
ולענה** כוונתו בזה, שאחרי שטעם טעם  
ההתחזקות לא ירצה לחזור לראש,

**וכן** על הנשמות של אלו שעדיין לא  
**נולדו**, כדתניא בברכות ס. שלשה ימים  
הראשונים יבקש אדם רחמים וגו',  
משלשה ועד ארבעים יבקש רחמים  
שיהא זכר, וגו' משלשה חדשים ועד  
ששה יבקש רחמים שלא יהא נפל  
מששה ועד תשעה יבקש רחמים שיצא  
בשלום.

**או פלף לדרך זו, את אשר ישנו פה,**  
ירמוז למתפלל בצבור, ולכן אמר **עִמָּנוּ  
עַמֵּד הַיּוֹם, וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֶּה עִמָּנוּ  
הַיּוֹם** יכוון לעם שבשדות. [כמובא  
במסכת ראש השנה לה.].

**ועל דרך הצח, באומרו וְאֵת אֲשֶׁר  
אֵינָנוּ פֶּה עִמָּנוּ הַיּוֹם** אל תקרי **פֶּה** אלא  
**פָּה.** וירמוז למה שאמר ר' יצחק [יבמות  
סד.]. שהקב"ה **מתאווה** לתפילתם של  
צדיקים. שכביכול הקב"ה מצפה מתי  
יבוא האדם לביתו להשמיע **בְּפֶה** אשר  
בראתי לו, את תפילתו.

**ועל דרך הרמז, וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֶּה  
עִמָּנוּ הַיּוֹם,** בזה תרמוז פרשתנו  
לתינוקות שנשבו אשר אינם באים  
לעמוד ולשפוך שיח לבם וכביכול אין  
להם **פֶּה,** להם מצפה ומיחל הקב"ה מתי

## לעומקו של מקרא נצבים וילך

לבו ילך כדי שהתורה תוסיף עונש על ענישתו. ומה תלמוד לומר **למען**.

**ואכן**, פירש הרמב"ן ואין "למען" במקום הזה טעם שאלך בשרירות לבי **בעבור שאספה** הרוה עם הצמאה, **אבל הוא כמו "לספות"** יאמר הכתוב כי בעבור זה יהיה כך כי בכל סבה עם עלול יאמר "למען". כלומר שהלמען כאן הוא בהוראה של **תוצאה ישירה** וטבעית ממעשיו. ולא כדי ש... אלא **בגלל ש...**, כלומר **בגלל מעשיו אספה** עליו רעותיו.

וכן התחבטו בזה עוד מפרשים כר' אליהו מזרחי (הרא"ם), וכן המהר"ל בספרו גור אריה על התורה מה הוא הלמען הכתוב כאן.

**ולעומקו של מקרא**, אפשר לקיים את הלמען גם בהוראתו הרגילה כדי ש... ובעבור ש... בשני אופנים. **האחד**, שאכן החוטא עצמו רוצה ללכת בשרירות ליבו **למען** כדי שיוסיף חטאים של זדונות על השוגג. **כי זה דרכו של שרש פורה ראש ולענה**, שלא יסתפק בשגגות. אלא בשרירות לבו ירצה גם את הזדונות. ובזה ניתן טעם למפרש הצמאה אלו הזדונות.

לראשית היותו שרש **לענה**, בהיותו במ"ט שערי טומאה **כאשר ענה** את נשמתו שוכנת חיקו. וזה נרמז במילה **לענה**. וצריך להתחזק בזה ביותר, כי לעתים יהיה נעים זכרון ההפקרות, לכן אמר **פעמיים** באותו פסוק **פן-יגש פְּכֶם פן-יגש פְּכֶם**, ובשימת לב הראשון מוטעם בטעם **תלישא** גדולה: **פן-יגש פְּכֶם** שהרי **תלש** עצמו מחיי ההפקר, והשני **ברביע**: **פן-יגש פְּכֶם**, שעדיין זכרון ההפקר **רובץ** עליו וצריך להתחזק כנגדו. ורביע הוא לשון רובץ בארמית. וְהִתְפַּרֵּךְ בְּלִבְךָ לְאֹמֶר שְׁלוֹם יִהְיֶה-לִּי כִּי בְשָׂרְךָ לִפִּי אֵלֶּךְ **למען ספות הָרֹה אֶת-הַצִּמְאָה** (שם, יח') אם יחזור בו מצדיקותו.

**בתרגום הָרֹה היינו שוגג**, חטאי שלותא, **והצמאה היינו המזיד** כתרגומו זדונתא. וכן פירש רש"י. **ולמען ספות** פירושו למען הוסיף. למען הוסיף לו ענשי השגגה על ענשי המזיד. **ולפי זה יהיה קשה מדוע אמר למען**. שאין תלמוד לומר **למען**. שהרי למען הוא כדי ש... או בעבור ש... ובודאי החוטא לא יגיד כן כדי להוסיף ולהרבות את ענשו. וגם התורה לא תגיד כן, שכביכול יאמר החוטא כי בשרירות

## לעומקו של מקרא נצבים וילך

**עונש השגגות**, על מה שהיתה הברית בחורב עונש רק על הזדונות. וזהו **למען ספות הרוה את הצמאה**.

**ועוד י"ל**, ספות מלשון סוף. הרוה שוגגים הצמאה מזידים. **וכך הם ערך הדברים**: לא יאבה ה' סלוח לו, וכו' וכל זאת כדי ליראו, ויתן לב לשוב מיראה, והשב מיראה **זדונות נעשים לו כשגגות**. וזה **למען ספות**. שיהיה סוף לזדונות וייהפכו לשגגות על ידי תשובה מיראה. ואחרי כן יתן לב לשוב גם מאהבה, ויתוספו גם השגגות ליהפך לזכויות, ולא ישוב לכסלה עוד. [תהלים פה ט']

ולכן נסמכה פרשת התשובה מאהבה לכאן, (פרק ל') ללמד התועים בינה ואחרי שובם מיראה יתנו לב לשוב מאהבה, וגם השגגות יתהפכו להם לזכויות. ולכן אמר **למען ספות הרוה את הצמאה**. ויהיה ערך ספות כמו להביאה לסופה. שבתחילה התשובה מיראה תסוף את הצמאה, כלומר תעשה סוף לצמאה, לזדון, ותשאר רק רוה, ולאחר מכן גם הרוה תסוף. ויהיה נצב ביום הדין למשפט כשכולו זכאי.

~~~~~

שצמא לעבור בזדון. כעין מה שאמר רב הונא, עבר עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר. ואף כי בתחילה היה שוגג, ההיתר יתיר לו עתה בשרירות לבו לעשות חטאיו במזיד. לכן לפי זה יאמר החוטא, בשרירות לבי אלך למען ספות, למען אוסיף גם את הזדונות על השגגות שעשה עד כה. ויהיה ערך המילה **את**, כמו **עם**. הרוה עם הצמאה.

האופן השני, שיהיה **הלמען** נאמר לא על ידי החוטא, אלא על ידי הבורא, ויחזור הענין לראש הפרשה. **לְעִבְרָךְ בְּבְרִית ה' אֱלֹקֶיךָ וּבְאֱלֹהֵי אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ פָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם**. כי יש לשאול הרי כבר כרת אתנו ברית בחורב, ולמה יכרות שוב את הברית הזאת. לכן המשיך ואמר **לְמַעַן הָקִים-אֶתִּי הַיּוֹם** | לֹא לְעָם וְהוּא יִהְיֶה-לָּךְ לְאֱלֹקִים וגו'. והמשיך ואמר פעם שנייה **למען**. כי הברית בחורב, היה בה לכאורה כדי לענוש רק על הזדונות ולא על השגגות. ועתה אני כורת עמכם שוב ברית, ואמר הקב"ה **למען** ידע החוטא שיענש גם על השגגות. וזה הכוונה **למען ספות הרוה את הצמאה**. שהברית הזאת בהר גריזים והר עיבל, יש בה תוספת. היא למען התוספת של

לעומקו של מקרא נצבים וילך

יהיו רק עשר נקודות רק על לנו
ולבנינו.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שאכן בדווקא יש כאן י"א נקודות. שהיו צריכות להיות הנקודות על האותיות ל'י'ה'ו'ה' א'ל'ה'י'נ'ו' למעט ממשמעות הכתוב את כל באי עולם שאין להם חלק בנסתרות, אלא רק לה' לבדו. שהרי נאמר הנסתרות לה' אלקינו, שרק הוא יודע את סתרינו להעניש על הנסתרות. ולכן יש י"א נקודות כמנין האותיות ל'י'ה'ו'ה' א'ל'ה'י'נ'ו'.

ומכיון שהנקודות באות למעט, אין זה דרך ארץ למעט משם ה' אלקינו, ולכן כביכול נזו הנקודות שְמֹאלָה לתיבות הבאות לנו ולבנינו, אלא מכיון שהם י"א במספר, לכן הנקודה צריכה להיות גם על האות ע' שב"עד".

ובהיות הנקודות באות למעט את הערבות על הנסתרות, ממילא הן גם ממעטות את התוכחות, שאין אדם יכול להוכיח על הנסתרות, שאין אדם יודע מה במטמוניות לבו של חבירו.

נקוד על לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַ

הַנְסִתְרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַגְלֹת
לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-
כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת. (כט, כח')

נקוד על לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַ

פירש רש"י נקוד על לנו ולבנינו, [ועל "ע" שבמילה עַד] לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השבועה בהר גריזים ובהר עיבל, ונעשו ערבים זה לזה:

והם י"א נקודות מעל המלים כדי למעט ממשמעות הכתוב, כפירש"י שגם על הנגלות לא ענש עד שעברנו את הירדן.

ויש לשאול אם כן, מדוע יהיה נקוד רק על ה"ע" שבמילה עַד. שיכול היה במקום י"א נקודות לנקד י"ב נקודות ויהיה נקוד גם על כל המילה עַד. או

לעומקו של מקרא נצבים וילך

לפני יום הדין וניתן לב לשוב מיראה, כהכנה לתשובה מאהבה.

ועל דרך הרמז והסוד, אֵלֶּה הוא אחד מע"ב שמות הקדש היוצאים מג' פסוקים בפרשת בשלה, ויסע ויבא ויט. והוא שם של **חסד ורחמים**.

ובא הכתוב לְבַשְׁנוּ, שגם כאשר תרבוץ עלינו **הָאֵלֶּה** והשבועה, הרי היא רק לִינְאָנוּ, ולא לכלותנו. כי טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו.

~~~~~

**וַיִּשְׁלַח אֶל-אֶרֶץ אַחֲרַת פְּנֵיהֶם הַזֶּה.** (שם, כז')

**יש** ליתן טעם מדוע במסורת ל' גדולה, ומה הוא שאמר **כיום הזה**. **ויש לומר**, **על דרך הצח**, כך אומר הקב"ה, אף על פי שהשלכתי אתכם, עדיין אתם **לי**. לכן נאמר **וַיִּשְׁלַחְכֶּם**, כאומרו **ויש לי אתכם**.

**ועוד י"ל**, **על דרך הרמז**, שירמוז על שובנו מגלות ראשונה לאחר ע' שנה. וכאומרו, ארבעים שנה אקוט בדור.

**ואשר על כן יובן לעומקו של מקרא, ועל דרך המוסר**, מדוע תהיה ה"ע" שבעד נקודה: **שהרי** בהלכות יום הכיפורים (תרח, סעיף ב', בהגה) מובא שצריך אדם להוכיח את חברו **עד שיכהו. ולא עד בכלל. שלא יגיע לכלל שנאה ולכלל הכאה**.

**לכן** תהיה הנקודה ב"עד" רק על ה"ע", **לומר עד ולא עד בכלל**.

**ועוד על דרך הצח**, תִּלְמֵד ה"ע" על **טוב-עין**. שגם כאשר הוא מוכיחו לחבירו, שִׁנְאָהוּ **בעין טובה**. ועל ידי כך תישמע תוכחתו ביותר.

~~~~~

וַרְבֵּצָה בּוֹ פֶל-הָאֵלֶּה
הַקְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה (שם יט').

וַרְבֵּצָה. יש ליתן טעם מדוע נאמר **ורבצה**. ויש לומר מאי ורבצה, ככתוב **לפתח חטאת רובץ**. כאריה הזה הרובץ בפתח והבריות חוששות ממנו. ולכן **רובץ החטאת** כאריה, כדי לירא בו את הבריות. **ואריה** הוא לשון **יראה**. **לכן** נאמר **וַרְבֵּצָה בּוֹ פֶל-הָאֵלֶּה** כדי ליראנו

לעומקו של מקרא נצבים וילך

וכנסת ישראל אומרת השיבנו אליך,
ונישובה. בתחילה השיבנו אתה, ואז
אנחנו נשובה.

וכן דברי המדרש: הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֵלֶיךָ
וְנִשְׁבֶּהָ, אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם שְׁלֹף
הוּא הַשִּׁיבֵנוּ. אָמַר לָהֶם שְׁלֹכֶם הוּא,
שְׁנֹאֲמַר (מלאכי ג, ז): שׁוּבוּ אֵלַי
וְאֶשְׁבְּחָה אֲלֵיכֶם, נֹאֵם ה', אָמְרָה לִפְנֵי
רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם שְׁלֹף הוּא, שְׁנֹאֲמַר
(תהלים פה, ה): שׁוּבֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ,
לִכְךָ נֹאֲמַר: הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֵלֶיךָ וְנִשְׁבְּחָהּ.

נראה לכאורה שהמדרש הכריע לטענת
כנסת ישראל, שנאמר השיבנו.
שתחילה הקב"ה ישיבנו ואח"כ אנחנו
נשובה.

אלא שמהפסוקים שבפרשתנו מוכח
ההיפך. ושבתי עד ה', ושב ה'. וְשִׁבְתָּ
עַד ה' קוֹדֵם אַתָּם כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל,
ואח"כ הקב"ה ישיבכם, שנאמר ושב
ה'. ואיך יכריע המדרש נגד פסוקים
מפורשים?!

ולעומקו של מקרא יש לתרץ
ולומר. שאמנם, גם המדרש יעיד

וכך הוא החשבון. וְנִשְׁלַכְתֶּם, הוא
וישלך ב'. שהשליך ב' שנה ועוד ל'
שנה. ולאחר מכן הִתְחַזְּרֵנוּ אֵלָיו,
שנאמר ויש לי. שהם ראשית המילה
של וישליכם. וכנ"ל, וכאומרו ועדיין
יִשְׁכֶּם לִי. או יש לי אתכם.

~~~~~

## לפרשת התשובה

[פרק ל']

וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ וּגּו' וְשָׁב ה'  
אֱלֹקֶיךָ אֶת-שְׁבוּתֶךָ וּגּו'.

ירמוז למה שאמרו חז"ל [מדרש רבה  
איכה רבתי פרשה ה], שלכאורה יש  
ויכוח בין כנסת ישראל להקב"ה.

הקב"ה אומר שובו אלי, ואשובה  
אליכם. כלומר בתחילה אתם תשובו,  
ואז אשובה אליכם.

## לעומקו של מקרא נצבים וילך

### וְשַׁבְתָּ עֵד, כִּי תָשׁוּב אֶל מִירָאָה וּמֵאֲהָבָה

בתחילה אמר ושבֹת עֵד ה' ולבסוף אמר כִּי תָשׁוּב אֶל ה' [ל,י]. שבתחילה הוא שב מִירָאָה, ותשובה זו היא עד ה' ולא עד בכלל, ואח"כ הוא שב מאהבה, ובכך הוא שב אֶל ה' ועד בכלל.

^^^

### וַיִּשְׁמַעֲנוּ אֹתָהּ וַנַּעֲשֶׂנָּה

כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאָתָה הוּא מִמֶּנִּי וְלֹא רִחֲקָה הוּא: {יב} לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׁמַיְמָה וַיִּקְחָהּ לָנוּ וַיִּשְׁמַעֲנוּ אֹתָהּ וַנַּעֲשֶׂנָּה: {יג} וְלֹא-מַעֲבָר לָיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבָר-לָנוּ אֶל-עֶבֶר הַיָּם וַיִּקְחָהּ לָנוּ וַיִּשְׁמַעֲנוּ אֹתָהּ וַנַּעֲשֶׂנָּה: {יד} כִּי-קָרֹב אֵלַיִךְ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבְלִבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ: (ל,יא-יד)

כהפסוקים שבפרשתנו, שהצעד הראשון לתשובה עושה האדם, אע"פ שנאמר בו הָשִׁיבֵנוּ וְנָשׁוּבָנוּ, שהרי עצם פנייתו של האדם לבוראו לומר לו הָשִׁיבֵנוּ, עצם פנייתו זאת, כבר נחשב לו שהוא האדם, הוא עושה את הצעד הראשון תחילה.

נמצאנו למדים שכאשר המבקש לשוב אל ה' פותח ואומר הָשִׁיבֵנוּ, בזה מתקיימים דברי המדרש ופסוקי התורה כאחד.

שכן נאמר בפרשתנו: וְשַׁבְתָּ עֵד ה' אלקיד. והאדם ממלא ההוראה באומרו: אל בוראו: הָשִׁיבֵנוּ.

וכן נאמר בפרשתנו: וְשָׁב ה' אלקיד את-שְׁבוּתָהּ, הרי שנענה לבקשתך "השיבנו".

וכן נאמר במדרש לעיל: שהאדם פותח ואומר: שׁוּבוּנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הרי עצם פניית האדם לבוראו מוכיחה שהצעד הראשון הוא בידי האדם.

^^^

## לעומקו של מקרא נצבים וילך

ולכן קבלו עליהם **בנעשה ונשמע**  
**כמלאכי השרת.**

**אך לאחר מתן תורה התעלו יותר**  
להיות בדרגת **מקבלי התורה** והיא  
דרגה יותר קרובה למשה רבנו,  
**ומעולה מן המלאכים**, כי התורה לא  
**נתנה למלאכי השרת**, וצריך לעמוד  
בה כדי להבינה.

**וכדי להגיע** לדרגה זאת לא ניתן  
לעשות בלי **לשמוע תחילה**. והיינו  
ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

**הכי נמי**, בפרשת **נצבים** אמרו  
**וְיִשְׁמָעֲנוּ אֶתְּהָ וְנַעֲשֶׂנּוּהָ**, כי זה לאחר  
מתן תורה, ודייקא נמי שנאמר כאן **לֹא**  
**בְּשָׂמִים הָיָא**.

**לֹא בְּשָׂמִים הָיָא** לאמר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ  
הַשְּׁמַיִמָּה וְיִקְחֶנָּה לָנוּ וְיִשְׁמָעֲנוּ אֶתְּהָ  
**וְנַעֲשֶׂנּוּהָ**:

**ומשום** שעתה לא בשמים היא, על כן  
יש להקדים קודם שמיעה, **וְיִשְׁמָעֲנוּ**  
**אֶתְּהָ** שהיא **עמל התורה** ורק לאחר מכן  
עשייה. **וְנַעֲשֶׂנּוּהָ**. שאם לא ילמד, כיצד  
יעשה.

**לכאורה קשה**, מדוע תקדים התורה  
נשמע לנעשה. **וְיִשְׁמָעֲנוּ אֶתְּהָ וְנַעֲשֶׂנּוּהָ**.  
והרי במתן תורה הקדמנו **נעשה**  
**לנשמע**.

**ויש לומר** שהקדמת נשמע לנעשה הוא  
כעין מה שנאמר בפר' ואתחנן, (ה, כד')  
**וְאֵת | תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר יְדַבֵּר ה'**  
**אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמָעֲנוּ וְנַעֲשֶׂנּוּ.**

**וגם שם יש לשאול**, והרי אמרו היפך  
הדברים ממה שאמרו במעמד הר סיני,  
**נעשה ונשמע**. ותגדל הקושיה, שהרי  
בהמשך אומר הקב"ה **הִיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר**  
**דִּבַּרְוּ (שם כה')**. ומאי **היטיבו**, הרי  
לכאורה היטיבו יותר באמרם **נעשה**  
**ונשמע**.

**ולעומקו של מקרא יש לומר**,  
שהדברים האלו שאמרו **וְיִשְׁמָעֲנוּ**  
**וְנַעֲשֶׂנּוּ**, הם מה שאמרו **לאחר** מתן  
תורה. ומה שאמרו **נעשה ונשמע** זה  
**לפני** מתן תורה.

**וביאר** הדברים הוא, **שלפני מתן**  
**תורה** היו בדרגת המלאכים גבורי כח  
**עושי דברו לשמוע** בקול דברו, עוד  
טרם הבינו פירושי התורה ממשה רבנו.

## לעומקו של מקרא נצבים וילך

וכאומרו: שאי אפשר לזכות לתורה ללא עמל התורה. ואשר על כן הקדים הכתוב נשמע לנעשה: וְנִשְׁמָעֲנוּ אֶת־הַתּוֹרָה. והוא עמל התורה המביא לידי מעשה.

או פֶּלֶף לדרך זו: שידברו פסוקים אלו במצות התשובה, ואי אפשר לתשובה שתיעשה אם לא ישמע ויקבל תחילה כל ענייניה. ואשר על כן הקדים בה נשמע לנעשה. וְנִשְׁמָעֲנוּ אֶת־הַתּוֹרָה וְנַעֲשֶׂהָ.



הַעֲיֵלְתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשְּׁמַיִם  
וְאֶת-הָאָרֶץ (שם, יט')

פירש רש"י את השמים ואת הארץ שהם קיימים לעולם. ויהיו עדים שאני התריתי בכם. וכן בהאזינו פירש שהם קיימים לעולם.

ויש לשאול, שהרי בנדרים דף לב ע"א אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר גְּדוֹלָה תוֹרָה שְׁאֵלְמָלָא תוֹרָה לֹא נִתְקַיְּמוּ שְׁמַיִם וְאָרֶץ שְׁנֶאֱמַר (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שְׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא

וּמָה שֶׁפָּלַל הַעֲנִין לוֹמַר וְלֹא-מַעֲבָר לָיִם הָיָא, כּוּוֹנְתּוּ לוֹמַר שֶׁהַתּוֹרָה לֹא תִמָּצֵא בִּסְחָרִימִים וּבִתְגָרִימִים לֹלָא עֲמַל הַתּוֹרָה. כּמוֹבָא בְּעִירוֹבִין נָה.

וכמעשה בר' יוחנן ואילפא, בתענית כא. שר' יוחנן המית עצמו באהלה של תורה, ואילפא יצא אל מעבר לים לסחורה, ואע"ג כשחזר אילפא מצאוהו שהוא בקי בכל חדרי התורה, ואולי אף יותר מר' יוחנן, שאילפא נחשב ל"סיני", ור' יוחנן ל"עוקר הרים" וקבעו חכמים ש"סיני" עדיף, שיודע ובקי בכל התורה כולה, אע"פ כן לא הסכים אילפא להיות ראש ישיבה במקום ר' יוחנן, ורמז בתשובה לשואלים אותו, "מצוה לשמוע דברי המת". שפִּשְׁט כּוּוֹנְתּוּ הוּא לִשְׁמוּעַ לְצוּוֹת שְׁכִיב מֵרַע, כּפִי שֶׁשְׁאֵלוּהוּ. אֵךְ רִמְזוּ בְּזֶה לִר' יוֹחָנָן שֶׁהִמִּית עַצְמוֹ בְּאֵהֱלָה שֶׁל תּוֹרָה כֹּל אוֹתוֹ זְמַן שְׁאֵילְפָא עֹסֵק בִּמְסַחֵר מַעֲבָר לִיָּם.

ונרמזו הדברים גם בפרשתנו, באומרו: וְלֹא-מַעֲבָר לָיִם הָיָא לְאֹמַר מִי יַעֲבֹר-לָנוּ אֶל-עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֵהָ לָנוּ וְנִשְׁמָעֲנוּ אֶת־הַתּוֹרָה וְנַעֲשֶׂהָ.

## לעומקו של מקרא נצבים וילך

### וילך

וילך משה וגו' לא-אוכל עוד  
לצאת ולבוא וגו'

וילך משה וינבך את הדברים האלה  
אל כל ישראל (לא, א')  
ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי  
היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה'  
אמר אלי לא מעבר את הירדן הנה  
(לא, ב')

פירש רש"י לא אוכל איני רשאי.  
וזה לשונו: יכול שתשש כחו, תלמוד  
לומר לא-כהתה עיניו ולא-גס לקה  
(דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל,  
איני רשאי, שנטלה ממני הרשות  
ונתנה ליהושע.

לכאורה מתיחס רש"י בפירושו  
לרשות להכנס לארץ, שכן פירש  
שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע,  
וכפי שמטעים הפסוק: וה' אָמַר אֵלַי לֹא  
תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה (לא, ב') וכאומרו  
לא אוכל עוד לבוא אל הארץ.

שְׁמַתִּי. אם כן לכאורה אינם קיימים  
לעולם בפני עצמם, אלא תלויים הם  
בשמירת התורה. והיאך יעידו בהם  
בישראל, אם יסורו מן הדרך, והרי  
אם אין תורה אין שמים וארץ.

אלא יש לומר לפי מה שנאמר בפר'  
וילך, (לא, כא) וְהָיָה כִּי-תִמָּצֵאן אֹתוֹ  
רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת  
לִפְנֵיו לַעֲד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ.

ופירש רש"י שם הרי זו הבטחה  
לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם  
לגמרי, ולכן בכח ההבטחה הזאת יהיו  
השמים והארץ קיימים לעולם ויוכלו  
להעיד בהם בישראל לזרזם להרבות  
חילים בתורה.

~~~~~

לעומקו של מקרא נצבים וילך

בבית אולפנא. ומשנכנס לבית המדרש,
למשכן בית אולפנא, כל מעיינותיו
נפתחות מחדש מכח בית המדרש. וזו
היא מעין ההבטחה פ' לא תשכח מפי
נרעו.

~~~~~

**וילך משה**. על דרך הרמז והסוד,  
שהיו מלווים לו למשה שני מלאכים  
קדושים, מה"ש ו-כל"י, והם משמות  
ע"ב היוצאים מג' פסוקין ויסע ויבא ויט  
שבפר' בשלח. והם אותיות ויל"ך  
מש"ה.

**ובשרשי השמות לרמ"ז** מובא על  
השם הק' מה"ש שהוא מע"ב שמות,  
שהוא הממונה על המות ועל החיים,  
**ואשר על כן** ילוה אותו ביום מותו  
לחיים הנצחיים. והמילה יל"ך היא  
השם הק' כל"י, והוא משמות ע"ב  
ומכוון כנגד המילה "לבבכם" [ולעבדו  
בכל לבבכם] שבפרשה שניה של ק"ש,  
והיא כנגד כח התפילה כדאמרו איזו  
היא עבודה שבלב זו היא תפילה.

**ויש ליתן טעם לפירושו של רש"י** גם  
לענין אומרו לא אוכל עוד לַצָּאת.

**ולעומקו של מקרא יש לומר**,  
שבאומרו נטלה ממני הַרְשוּת אין  
כוונתו רק לענין הרשאה, האם הוא  
רשאי או לא לְבוא לארץ. כלומר האם  
יש לו רְשוּת והוא ינוקד בשווא תחת  
הרי"ש. אלא גם יכוון שנטלה ממנו  
הַרְשוּת ובלי קשר לביאתו לארץ.  
רְשוּת בניקוד קמץ. רְשוּת בהוראה של  
שְׁרָרָה. כמו שאמרו בפרקי אבות [א, י']  
"אל תתודע לרְשוּת".

ומאותו היום נטלה ממנו הַרְשוּת ונתנה  
ליהושע, אלא שיהושע לא השתמש  
בַּרְשוּת בחייו של משה.

**ובזה יבוא על מקומו בשלום הפירוש**  
**לַצָּאת וְלְבוא. לַצָּאת** בעניני רְשוּת  
ושררה, וְלְבוא אל הארץ ללא רְשוּת  
הקב"ה.

**ושמא י"ל** שלכן תרגם יונתן וילך  
משה **נָאָזַל מֹשֶׁה לְמִשְׁכַּן בֵּית אֹלְפָנָא**.  
שגם מי שנטלה ממנו הַרְשוּת, ונסתתמו  
מסורות ומעינות חכמה ממנו, הרי הוא  
מוצא את עיקר חיותו בבית המדרש,

## לעומקו של מקרא נצבים וילך

לכא: **בשגם** הוא בשר. **בשגם** בגימטריא כמו **משה** וכתוב שם והיו ימיו **מאה ועשרים שנה** וכך היו ימי חיי משה **כלומר** עתיד לבא בשגם משה מן הנולדים וכן ימיו.

**כלומר**, גם השם **מש"ה** שהוא בגימטריה קטנה 3, מורה על כך שעתיד משה לחיות 120 שנה שהם בגימטריה קטנה 3.

**ולעומקו של מקרא**, יש לומר שנרמז שמו של משה בפסוק זה לא רק מן המילה **בשגם** ולא רק מהמשך הפסוק **והיו ימיו מאה ועשרים שנה**, אלא גם מאומרו **הוא בשר** שנאמר: **בשר הוא בשר**. ועל דרך אל תקרי.

אל תקרי **בשר** בשני קמצים, אלא **בשר**, בפתח וקמץ, שהוא האדם **הבשר**. הוא משה, הוא **בשר** לבני ישראל את גאולתם, והוא **בשר** לבני אדם כי המשפט נתון בידיהם. כפי שאומר הקב"ה: **לא-ילון רותי בְּאֶדְם לְעֵלָם**, לא אני אהיה דן אותם, כי בשעת כעסי אין מידי מציל. אלא **בשר ודם** יהיו דנים אותם. שנאמר (תהלים פב,א) **בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט**. וכאשר

**ואלו** שני השמות שבאו ללוות את משה ביומו האחרון, הם כנגד **כח התפילה וכח התורה**. וכפי שאמרו אין מלוין לו לאדם ביומו האחרון אלא תורה ומעשים טובים, והיינו שלימדנו משה רבנו כח התפילה וכח התורה, ולכן נאמר **בַּיּוֹם הַהוּא מָשָׁה**.

**ועל דרך הצח**, ירמזון אילין מילא לשנותיו של משה שהם מאה ועשרים שנה. כיצד: **האותיות יו"ד למ"ד מן וילך, במילואן, הרי הן 94**, ועוד ו' כ' **הרי בגימטריה 120**. לומר לך שכל המאה **ועשרים שנותיו הלכו עמו** אל כל בני ישראל להיפרד מהם ביומו האחרון.

וכן, ויל"ך בגימטריה קטנה 3, וגם 120 בגימטריה קטנה 3.

**וכן השם מש"ה** אשר נרמז לו כבר מימי בראשית, **יורה על מאה ועשרים שנה**, שכן אמרו בגמ' (חולין קלט עמ' ב') אמרי ליה פפונאי לרב מתנה: משה מן התורה מנין, אמר להם {בראשית ו-ג} **בְּשֵׁגָם הוּא בְּשָׂר**.

**ופירש רש"י** שם ועוד זה שאלו ממנו מנין למשה רמז קודם שבא - שסופו

## לעומקו של מקרא נצבים וילך

וכן נרמז באומרו: אַל כָּל-יִשְׂרָאֵל,  
כָּל-יִשְׂרָאֵל ר"ת כל"י.

יעשו דין למטה, לא יהיה דין למעלה,  
אלא רחמים בדין.

^^^^

או פֶּלֶךְ לדרך זו, שעתה היא שעת  
פְּלוֹת הנפש, בכיסופיה וגעגועיה לבורא  
עולם, להיות במחיצתו. לכן כתיב וַיֵּלֶךְ  
מֹשֶׁה, אל תקרי וַיֵּלֶךְ אלא וַיֵּכַל. וכמו  
שנאמר וַיֵּכַל מֹשֶׁה אֶת הַמְּלָאכָה.  
(שמות, מ, לג') והוא מלשון גִּמַּר, וכן  
הוא מלשון חֲמַד.

וכמבואר בלעומקו של מקרא לפר'

פקודי :

וַיֵּכַל מֹשֶׁה אֶת הַמְּלָאכָה (שמות,  
מ, לג') מלשון וַיֵּכַל אֱלֹקִים בְּיוֹם  
הַשְּׁבִיעִי מְלָאכָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. והביאו  
בעל הטורים מהתרגום ירושלמי ויכל -  
וחמד. שחמד הקב"ה את השבת ואת  
כל אשר עשה. ואשר על כן קרויה  
השבת חמדת ימים. כן משה, חמד את  
המלאכה.

ואשר על כן הכי נמי בענינינו גילה  
משה רבנו את חמדתו הגדולה לכל  
איש ישראל אשר בכל הדורות.  
באשר כלתה נפשו לא רק לבוראו, אלא  
גם אל כל ישראל. שנאמר וילך משה

או פֶּלֶךְ לדרך זו, וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וגו'  
אַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל, שהלך אל כל ישראל  
שבכל הדורות ליתן לכל אחד ואחד  
משרש נשמתו, כפי שאמרו בגמרא  
משה שפיר קאמרת. שהולך את שרש  
נשמתו אל כל ישראל.

או פֶּלֶךְ לדרך זו, שיצק מנשמתו אל  
כל ישראל שיהיו כלי מחזיק ברכה,  
וכפי שדרשו דורשי רשומות כל"י  
כהנים לוויים ישראל. ונרמז כאן  
באמרו וַיֵּלֶךְ בטעם הטיפחא,  
שהטיפחא היא בפני עצמה ואינה  
בהכרח מחוברת עם שלאחריה, ונאמר  
מֹשֶׁה בטעם אתנחתא. וכאילו כתוב  
ובכל"י מֹשֶׁה.

לרמוז שהניח משה עצמו בלב כל  
אחד ואחד מישראל להיות כלי מחזיק  
ברכה, היא ברכת התורה.

## לעומקו של מקרא נצבים וילך

ואם אין יצר הרע אין תכלית להפכו לעפר. לכן כפי ששכב כך קם. מה שאין כן בשאר ישראל. לכן לא קם בישראל כמשה.

- ויכל משה. ולכן כל המשתדל בתורת משה עליו נאמר, משה, שפיר קאמרת!

~~~~~

ומינה, יש ללמוד מכאן שגם מי שסובר שהמילה וְקָם היא על העם וְקָם הָעָם הָיָה וכו', הרי נרמז כאן שלא רק משה רבנו יקום בתחיית המתים אלא כל העם הזה, ואף על פי שזנה אחרי אלהים אחרים, הרי עם התשובה תקומה תהיה לו, וְקָם הָעָם הָיָה, לתחיית המתים. ויהיו הטעמים רומזים לכך. וְקָם ב"תלישא", שנתלש ממנו יצר הרע בעת תחיית המתים, הָעָם הָיָה ב"קדמא ואזלא" כתרגום הטעמים מקדים והולך, לקראת משה רבנו בתחיית המתים.

וַיֵּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם-אַבְתָּיִךְ וְקָם הָעָם הָיָה וְזָנָה | אַחֲרָי | אֶלֶהִי גִכְר-הָאָרֶץ (לא, טז)
הִנֵּה שָׁכַב עִם-אַבְתָּיִךְ וְקָם

פירשו רבותינו

זה אחד המקראות שאין להם הכרע אם קאי ארישא או אסיפא. אם קאי ארישא וכוונתו למשה ותחיית המתים, כאומרו הִנֵּה שָׁכַב וְקָם או יכוון על העם וכאומרו וְקָם הָעָם הָיָה וכו'. וזה לפשוטו.

~~~~~

וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה בְּאָזְנוֹ כָּל-קְהֵל יִשְׂרָאֵל אֶת-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָם. (לא, ל')  
עַד תָּמָם.  
בדרך הפשט פירושו עַד תָּמָם של דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת

ולעומקו של מקרא אפשר לומר כי יש הכרע, ורמז במה שכתוב (בפר' האזינו) ולא קם בישראל כמשה. מאי ולא קם. ולא קם בתחיית המתים כמשה, שקם כפי ששכב. שהרי היה בלי יצר הרע כששכב, וכן כשקם. כי כל תכלית השכיבה היא להיפרד מיצר הרע כאשר נהפך לעפר.

## לעומקו של מקרא נצבים וילך

{פרק סב, א'} למען ציון לא אֶחְשָׁה  
וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט עַד יֵצֵא כְנָגָה  
צִדְקָה וִישׁוּעָתָה כְּלָפִיד יִבְעָר: {ב} וְרָאוּ  
גוֹיִם צִדְקָה וְכָל מַלְכִים כְּבוֹדָה וְקָרָא לָהּ  
שֵׁם חֲדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִשְׁכַּנּוּ:  
{ג} וְהָיִיתָ עֲטָרַת תִּפְאָרֶת בִּינֵד  
יְהוָה (וּצְנוּף) וּצְנוּף מְלוּכָה בְּכֹף  
אַלְתֶּיךָ: {ד} לֹא יֵאמָר לָהּ עוֹד עֲזוּבָה  
וּלְאַרְצָהּ לֹא יֵאמָר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לָהּ  
יִקְרָא חֲפָצִי בָּהּ וּלְאַרְצָהּ בְּעוֹלָה כִּי חֲפָץ  
יְהוָה בָּהּ וְאַרְצָהּ תִּבְעַל: {ה} כִּי יִבְעַל  
בְּחֹר בְּתוֹלָה יִבְעֲלוּךְ בְּנֵיךָ וּמִשׁוּשׁ חֲתָן  
עַל כְּלָה יִשְׁיֵשׁ עֲלֶיךָ אֱלֹהֶיךָ: {ו} עַל  
חֹמְתֶיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שְׁמָרִים כֹּל  
הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יִחָשׂוּ  
הַמִּצְרִיִּים אֶת יְהוָה אֵל גְּמִי לָכֶם:  
{ז} וְאַל תִּתְּנוּ גְמִי לוֹ עַד יָכוֹנֵן וְעַד  
יָשִׁים אֶת יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאַרְץ:  
{ח} גִּשְׁבַּע יְהוָה בִּימֵינוּ וּבְזִרְעֵנוּ עַד  
אָתָּה אֶת דִּגְגָּךְ עוֹד מֵאֲכָל לֹא־יָבִיד וְאִם  
יִשְׁתּוּ בְנֵי נָכָר תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ:  
{ט} כִּי מֵאֲסָפִיו יֹאכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת  
יְהוָה וּמִקְבָּצָיו יִשְׁתַּהוּ בְּחִצְרוֹת קִדְשֵׁי:  
(ס) {י} עֲבְרוּ עֲבְרוּ בִשְׁעָרִים פָּנּוּ דֶּרֶךְ  
הַעֵם סִלּוּ סִלּוּ הַמִּסְלָה סִקְלוּ מֵאֲבֵן הַרִימוּ  
גַם עַל הָעַמִּים: {יא} הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ  
אֶל קִצֵּה הָאָרֶץ אִמְרוּ לִבְת צִיּוֹן הִנֵּה  
יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שִׁכְרוּ אֶתוֹ וּפָעֲלָתוּ  
לִפְנֵינוּ: {יב} וְקָרָאוּ לָהֶם עַם הַקִּדְשׁ

וְעַל דֶּרֶךְ הַצֵּחַ, יֵאמָר כְּמוֹבָא בִּשְׁם  
הַיהוּדִי הַקְדוּשׁ רַבּוֹ שֶׁל ר' בּוֹנִים  
מִפְּשִׁיסְחָא: עַד תָּמָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,  
הַנּוֹזְכִּים בְּרֹאשׁ הַפְּסוּקָה.  
שְׁלִימָדָם וְחֹזֵר וְלִימָדָם בְּאַזְנוֹתֵיהֶם עַד  
שִׁנְהִיו כָּל-קֶהֱל יִשְׂרָאֵל תְּמִימִים,  
כִּיעֻקֵּב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֱהָלִים.

~~~~~

להפטרות נצבים וילך

ז' דנחמתא

ישעיה פרק-סא י' - סג,ט'

פסוקי ההפטרות

פרק סא {פסוק י'} שׁוּשׁ אֲשִׁישׁ
בִּיהוָה תִּגַּל נִפְשִׁי בְּאַלֹהֵי כִי
הַלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי יִשַׁע מְעִיל צִדְקָה
יַעֲטֵנִי כְּחָתָן יִכְהֶן פָּאֵר וְכַפְלָה
תַּעֲדָה כְּלִיָּה: {יא} כִּי כְּאַרְץ תּוֹצִיא
צִמְחָה וְכַגְגָּה וְרוּעִיָּה תַצְמִיחַ כֹּן אֲדֹנָי
אֱלֹהִים יַצְמִיחַ צִדְקָה וְתִהְיֶה נֶגֶד כָּל
הַגּוֹיִם:

לעומקו של מקרא נצבים וילך

שהביאו אבודרהם, שכנסת ישראל לא נתרצתה בחמש הנחמות הראשונות, שבהן הבטיח לה הקב"ה נחמה לעתיד לבוא. שכן **אין היא מתרצית על נחמה שלעתיד**. מה שאין כן בנחמה הששית שבה קורא הקב"ה לכנסת ישראל **בלשון עבר**: [ישעיהו ס"א,'] "**קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח**", דייקא נמי **זרח** בלשון עבר, כלומר **זרח כבר**. ואשר על כן, בזה היא נאותה להתרצות.

ועתה בנחמה השביעית מודיעה כנסת ישראל ביד הנביא כי אכן נתרצתה:

{י} **שׁוּשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאַלְהֵי כִי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי יִשְׁעֵי מַעֲיֵל צִדְקָה יַעֲטֵנִי כְּחֶמֶן וְכֶהֵן פָּאֵר וְכַפְלֵה תַעֲדָה כְּלִיָּהּ.**

ולא עוד אלא שמתבשרת היא על גאולתה שנאמר: **ושנת גאולי באה** [סג,ד].

ובזה נמצאת שייכות ההפטרה גם לפרשת נצבים, אע"פ שהיא מן ההפטרות שלא בהכרח משוייכות לפרשה, מכל מקום נראה בעליל שייכות **הבטחת גאולתה** לעניין התשובה שבפרק ל, בפרשת נצבים, שבה נאמר **וְשָׁב ה' אֶלְקֶיךָ אֶת-**

גאולי יהוה וְלָךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזָבָה: (ס)

{פרק סג, א'} **מִי זֶה בָּא מֵאֲדָוִם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה זֶה הַדּוֹר בְּלִבוֹשׁוֹ צִעָה בְּרַב כָּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ: {ב} מְדוּעַ אָדָם לְלִבוֹשָׁה וּבְגָדִיךָ כְּדָרָךְ בָּגָת: {ג} פִּוְרָה דְּרָכָתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אִין אִישׁ אֲתִי וְאֶדְרָכְכֶם בְּאִפִּי וְאֶרְמָסֶם בְּחֲמָתִי וְזֶנֶן נֶצְחָם עַל בְּגָדִי וְכָל מִלְּבוּשִׁי אֶגְאָלְתִּי: {ד} כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלִּי בָּאָה: {ה} וְאֶבִּיט וְאִין עֲזָר וְאֶשְׁתַּוִּמֶם וְאִין סוּמָךְ וְתוֹשַׁע לִי זָרְעִי וְחֲמָתִי הִיא סִמְכָתִּנִּי: {ו} וְאֶבּוֹס עַמִּים בְּאִפִּי וְאֶשְׁכָּרֶם בְּחֲמָתִי וְאֹרִיד לְאֶרֶץ נֶצְחָם: (ס) {ז} חֲסָדֵי יְהוָה אֶזְכִּיר תְּהִלַּת יְהוָה כַּעַל כָּל אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר גָּמְלָם בְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסָדָיו: {ח} וַיֹּאמֶר אֶף עַמִּי הֵמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וְנִהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ: {ט} **בְּכָל צָרָתָם (לא) לוֹ צָר וּמִלֵּאף פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחֲמֻלָּתוֹ הוּא גָּאֻלָּם וַיִּנְשָׁלֶם וַיִּנְשָׂאֶם כָּל יְמֵי עוֹלָם:****

בביאור ההפטרה ושייכותה לפרשה

כבר נתבאר בנחמות הקודמות, על פי המדרש פסיקתא דרב כהנא וכפי

לעומקו של מקרא נצבים וילך

שְׁבוּתָהּ וּגּו'

וכפי שפסק הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ז' הלכה ה': "כל הנביאים כולן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר: [בפרשת נצבים, דברים ל, א-ג"] וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּגּו' וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ וּגּו' וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתָהּ וּרְחַמֶּךָ"

ומעתה, לאחר שהודיעה כנסת ישראל כי מתרצית היא, מודיע לה הקב"ה בזאת ז' דנחמתא על תקומתה ועל כל הטובות שהוא מעניק לה ובראשה עטרת תפארת וצניף מלוכה.

עטרת תפארת היא עטרת תפארת בית המקדש, כנגד מה שקונן ירמיהו במגילת איכה [ה, טז] על חורבן הבית באומרו **נִפְלָה עֲטֶרֶת רָאשֵׁינוּ** אוי נָא לָנוּ כִּי חֲטָאנוּ, עתה שמחה כנסת ישראל על אשר מושב לה בית המקדש בשומעה מפי הקב"ה: וְהָיִיתָ עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד יְהוָה, עת נרצה עוונה, כאומרה: כְּחֶתֶן

יִכְתֹּן פָּאָר וְכִפְלָה תַעֲדָה כְּלִיהּ, אשר מוחלין להם על כל עוונותיהם ביום חופתם.

ועם תקומת בית המקדש היא מתבשרת על **חידוש המלוכה** ביד הקב"ה בהעניקו לה **כתר מלוכה** באומרו: וְצִנִּיף מְלוּכָה בְּכַף אֱלֹהֶיךָ: וְהָיִיתָ עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד יְהוָה וְצִנִּיף מְלוּכָה בְּכַף אֱלֹהֶיךָ.

ובזה היא באה אל המלך בראש השנה להמליכו וליחדו ולהזכיר לפניו מלכויות זכרונות ושופרות.

ואשר על כן, תהיה זאת הנחמה השביעית **על פי הסוד מכוונת כנגד ספירת המלכות**.

וכל שאר הנחמות המכוונות כנגד שאר הספירות, כולן נשאבות אליה, **להודיע מלכותו יתברך בעולם**.

וכמים הפנים לפניו כן לב האדם לאלקיו, וכשם שמעיד הקב"ה על בניו בסוף הנחמתא השביעית הזאת: [סג, י] וַיִּנָּשְׁלֶם וַיִּנְשָׂאם כָּל יְמֵי עוֹלָם, כן באים הבנים ומתפללים בראש השנה לפני בוראם באומרם: **מֶלֶךְ וְהִנְשָׂא, מֶלֶךְ**

לעומקו של מקרא נצבים וילך

בְּכָל צָרָתָם. בכל זמן שהיו בצרה היה לו צָר. פירוש: בכל זמן שהיו ישראל בצרה היה לו להקב"ה, צָר. כביכול היה להקב"ה צר בצרתם.

וכן מפרש המלבי"ם: **בְּכָל צָרָתָם.** בעת שהיו בצרה בגלות, לו צָר. היה דומה להם קָאָב שְׁצָרַת בניו צר לו כאילו היה צרה לו לעצמו, ועי"כ מלאך פניו הושיעם, הושיעם תמיד ע"י שליח של פניו והשגחתו כי היה השגחתו דבוק עמם תמיד.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי בא הקרי ולימד על הכתיב, מדוע לא הִיָּצַר להם הקב"ה כפי מעלליהם [כפירוש רש"י], כדי שלא יהיה בהם עוון צער השכינה, שְׁצָרַת בניו צר לו כאילו היה צרה לו לעצמו. [וכפירוש מצודת דוד והמלבי"ם].

ואשר על כן שלח להם מלאך להושיעם. שנאמר בְּכָל צָרָתָם (לא) לו צָר וּמִלֵּאָד פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם.

ועל דרך הצח יש לפרש צָר מלשון צורה. שהקב"ה כביכול צר צורת גילוי שכינה על ידי מלאך כדי שיקיימו בעצמם "שיויתי ה' לנגדי תמיד" ועל ידי כך יחזרו בתשובה ליתן פתח לגאולתם, וזה שנאמר בְּכָל צָרָתָם לו

על כל העולם כְּלוֹ בְּכַבֹּדָה וְהַנִּשְׂאָ על כל הָאָרֶץ בִּיקָרָה.

ואשר על כן היא הנחמה השביעית והאחרונה בשלשלת הנחמות בהגיענו לפני כסא כבודו בראש השנה, להמליכו וליחדו להקב"ה כָּל יְמֵי עוֹלָם.

וכן חותמת ההפטרה את שבע דנחמתא:

{ט} **בְּכָל צָרָתָם (לא) לו צָר וּמִלֵּאָד פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גָאֻלָם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם:**

ובשימת לב, יש בפסוק קרי וכתיב. כתוב בְּכָל צָרָתָם לא צָר, לא באל"ף. וקרי בְּכָל צָרָתָם לו צָר, לו בוי"ו. ועל דרך הסוד, הקרי בא לגלות את ההעלם שבכתיב. ועל כן יש ליתן טעם מה בא ללמדנו.

רש"י בפירושו לנביא, נותן טעם לכתוב, ומגלה את צפונותיו, וזה לשונו: **בְּכָל צָרָתָם.** שהביא עליהם. לא צָר. לא הִיָּצַר להם כפי מעלליהם שהיו ראויין ללקות כי וּמִלֵּאָד פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם, הוא מיכאל שר הפנים ממשמשו לפניו הוֹשִׁיעֵם תמיד בשליחתו של מקום.

והמצודת דוד בפירושו נותן טעם לקרי והמגלה את העלם הכתוב וזה לשונו:

לעומקו של מקרא נצבים וילך

צָר וּמְלָאךְ פָּנָיו, ועל ידי כך יתנו לב
לשוב ויתקיים בהם הוֹשִׁיעֵם.

כן מהרה יתקיים בנו בְּאַהֲבָתוֹ
וּבְחֶמְלָתוֹ הוּא גֹאֲלָם וַיִּנְשָׁאֵם וַיִּנְשָׂאֵם
כָּל יְמֵי עוֹלָם:

בב"א.

^^^